

ОБГОВОРЮЄМО ПРОБЛЕМУ

Анна СТЕПАНКО

ПИТАННЯ ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

У статті подаються результати експерименту щодо рівня теоретичної готовності з навчальної дисципліни «Фізичне виховання», який проводився на факультеті підготовки вчителів початкових класів (ПВПК) Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Важливою складовою професійної підготовки вчителя початкових класів для проведення уроків фізичної культури з дітьми молодшого шкільного віку є спеціальні знання. Він повинен володіти необхідним обсягом інформації з предмета, досконало знати і використовувати у своїй професійній діяльності спеціальні поняття, категорії і формулювання [1; 2; 6].

Характерною особливістю фізичного виховання є те, що знання тісно пов'язані з практичною діяльністю. Навчання рухової дії починається з формування системи знань про техніку її виконання. А це означає, що без відповідного арсеналу спеціальних знань педагог не зможе вести високопродуктивну професійну діяльність на уроках фізичної культури [3; 6].

Немає такого фахівця в галузі фізичного виховання та спорту, який би вважав теорію непотрібною. Проте донині ведуться суперечки щодо змісту необхідних знань, їх обсягу, методів, передання і засвоєння, методичного забезпечення, способів перевірки й оцінки їх рівня [4].

Відповідно до освітньо-кваліфікаційної характеристики, для того, щоб учитель початкових класів міг на належному рівні проводити уроки фізичної культури з молодшими школярами, він повинен володіти знаннями з:

- основ дотримання здорового способу життя;
- організації та методики найбільш ефективних видів і форм раціональної рухової діяльності й уміння застосувати їх на практиці у своїй фізичній активності;
- методики оздоровлення і фізичного удосконалювання традиційними і нетрадиційними засобами та методами фізичної культури;
- професійно-прикладної фізичної підготовки й умінням застосовувати їх на практиці;
- фізичного виховання різних верств населення [5].

Наш аналіз науково-методичної літератури виявив, що проблема професійної підготовки майбутніх учителів до педагогічної діяльності загалом та її окремі аспекти висвітлювались у працях Я. Болюбаша, В. Кравця, А. Огнистого, О. Пехоти, Н. Волкова, А. Степанюк, Г. Терещука, М. Третякова, А. Цьося, В. Чайки й інших учених. Процес підготовки педагогів до фізичного виховання молодого покоління досліджували М. Данилко, М. Кричфалуший, К. Огниста, Т. Овчаренко, Б. Шиян, Ю. Шкретій, В. Ялович та ін.

Водночас, незважаючи на такий широкий діапазон науково-методичних досліджень, невирішеними залишаються питання, пов'язані з пошуком оптимальних шляхів забезпечення взаємозв'язку дидактичної і методичної підготовки майбутніх учителів початкових класів до фізичного виховання школярів. Зокрема, невирішеною до кінця є проблема формування інтегрованих дидактико-методичних знань і вмінь, які необхідні майбутньому вчителю для його високопрофесійної педагогічної діяльності з фізичного виховання учнів.

У статті ми розглянемо лише один з компонентів професійної підготовки вчителя початкових класів до фізичного виховання школярів — теоретичну підготовку майбутнього педагога.

Мета роботи — виявити рівень теоретичної підготовленості студентів факультету ПВПК з фізичного виховання.

ОБГОВОРЮЄМО ПРОБЛЕМУ

Завдання дослідження полягає в тому, щоб дослідити рівень теоретичної підготовленості студентів I–II курсів факультету ПВПК.

Для вирішення цього завдання використовувались наступні методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення літературних джерел, педагогічне спостереження, педагогічний експеримент, методи математично-статистичного опрацювання даних.

Відповідно до навчальної програми з фізичного виховання теоретична підготовка студентів факультету ПВПК здійснюється у формі лекцій, практичних, семінарських, індивідуальних і самостійних занять.

Контрольні заходи з перевірки якості отриманих знань включають поточний контроль, який здійснюється під час проведення практичних занять. Формами перевірки якості досягнутого студентами рівня сформованості знань з фізичного виховання служили тестування, усне опитування, а також написання самостійних робіт.

Ми визначали рівень теоретичної підготовленості студентів I курсу (2005/06 н. р.) і цих же студентів на другому році навчання (2006/07 н. р.).

Результати рівня теоретичної підготовленості студентів першого року навчання наведені у таблиці 1.

Таблиця 1

Результати рівня теоретичної підготовленості студентів I курсу (2005/06 н. р.) (n = 58)

	1 кредит	2 кредит	3 кредит	Серед. за рік
Mx (%)	59,1	52,2	37,5	49,6
Sms	±2,72	±2,20	±2,34	±1,86

Аналіз результатів рівня теоретичної підготовленості засвідчив, що у першому кредиті рівень засвоєних знань (з максимально можливих 100%) становив $59,1 \pm 2,72\%$. У другому кредиті цей показник був $52,2 \pm 2,20\%$, у третьому — зменшився до $37,5 \pm 2,34\%$. Середній показник теоретичної підготовленості за перший рік навчання — $49,6 \pm 1,86\%$.

У динаміці ми бачимо, що з кожним кредитом результати теоретичної підготовленості студентів I курсу погіршуються. Це можна пояснити тим, що, прийшовши у ВНЗ відразу після закінчення школи, студенти прагнуть справити гарне враження і намагаються старанно вчитися. Крім того, обсяг навантаження з інших предметів поки що незначний і це дозволяє їм регулярно готуватися до занять з фізичного виховання. Коли ж навантаження з інших навчальних дисциплін в середині, а особливо наприкінці навчального року зростає, якість засвоєння матеріалу помітно знижується, студенти починають дедалі менше часу приділяти теоретичній підготовці. Бесіди, які ми проводили зі студентами у ході експерименту, виявили, що «Фізичне виховання», на жаль, не є для них пріоритетною дисципліною. На нашу думку, тут спрацював стереотип, який склався у нинішніх студентів ще зі школи, де, за словами тих же студентів, фізичній культурі відводиться другорядна роль.

З іншої боку, якщо не отримати необхідного мінімуму знань з основних понять і категорій дисципліни, яка вивчається, не створити необхідного підґрунтя, то подальше засвоєння навчального матеріалу спотворюється.

Аналіз результатів теоретичної підготовки студентів на другому році навчання свідчить, що рівень їх знань став нижчим порівняно з тим, який був на I курсі (табл. 2).

Таблиця 2

Результати рівня теоретичної підготовленості студентів II курсу (2006/07 н. р.) (n = 55)

	4 кредит	5 кредит	6 кредит	Серед. за рік
Mx (%)	49,0	46,3	42,7	46,0
Sms	±3,58	±2,44	±2,26	±1,62

Так, у четвертому кредиті рівень їхньої теоретичної підготовленості становив $49,0 \pm 3,58\%$ від максимально можливого. В п'ятому і шостому кредитах цей показник зменшився до $46,3 \pm 2,44\%$ і $42,7 \pm 2,26\%$ відповідно. Така низька успішність у шостому кредиті, на нашу думку,

зумовлюється складністю засвоєння навчального матеріалу. Адже вивчення протягом четвертого та п'ятого кредитів студентами таких тем, як рухливі ігри та фізкультхвилинка і фізкультпауза, за складністю поступають темі «Загальнорозвиваючі вправи під музичний супровід», яка вивчається у шостому кредиті. Також незаперечним є той факт, що на зниження рівня теоретичної підготовленості студентів з кожним кредитом може впливати збільшення кількості дисциплін та обсягу їх навчального матеріалу. Середній показник теоретичної підготовленості за 2006/07 н. р. у другокурсників становив $46,0 \pm 1,62\%$.

Результати експерименту засвідчують, що обсяг знань, який студенти факультету ПВПК отримали за період вивчення дисципліни «Фізичне виховання», перебуває в межах 50% максимально можливого.

Низький рівень знань з фізичного виховання у майбутніх вчителів початкових класів ставить під сумнів ефективність їх належної професійної підготовки. Причину цього потрібно шукати в побудові процесу підготовки студентів факультету ПВПК до фізичного виховання молодших школярів, неправильній структуризації навчального матеріалу за кредитами та послідовності його викладання, відсутності логічного взаємозв'язку з іншими навчальними дисциплінами, що вивчаються паралельно, й ін.

Серйозною перешкодою, яка впливає на якість засвоєння теоретичного матеріалу, є постійна нестача часу. Не останню роль тут відіграє також свідомість студентів і ставлення їх, сформоване раніше, до предмета «Фізична культура». В школі фізична культура для учнів та їх батьків і вчителів асоціюється, як правило, лише з руханкою, а тому залишається серед другорядних предметів. Наші спостереження свідчать, що студенти факультету ПВПК часто не розуміють завдань фізичного виховання, оскільки їм важко перебудувати своє ставлення до предмета, яке склалось у них до поступлення в університет. Студенти воліють більше уваги приділяти вивченню інших дисциплін, залишаючи фізичне виховання «на потім».

Покращити процес здобуття знань з фізичного виховання студентами факультету ПВПК можна внаслідок реалізації таких педагогічних умов:

- створення міждисциплінарних зв'язків з навчальними предметами, що вивчаються паралельно (анатомія і фізіологія людини з основами шкільної гігієни, валеологія, українська мова, педагогіка, психологія, вікова та педагогічна психологія, основи роботи з ЕОМ та сучасні інформаційні технології, ритміка та хореографія, теорія виховання та навчання);

- забезпечення студентів необхідною спеціальною науково-методичною літературою в достатньому обсязі;

- створення навчальної програми інтеграційного курсу «Фізичне виховання з методикою викладання»;

- застосування особистісно-орієнтованого підходу при вивченні дисципліни;

- використання новітніх інформаційних і комп'ютерних технологій під час підготовки майбутніх учителів початкової школи до фізичного виховання учнів;

- систематична перевірка й оцінка рівня підготовленості майбутніх учителів початкової школи до фізичного виховання учнів з використанням рейтингової системи контролю;

- забезпечення повної свободи дій студента, прояв його самостійності в мисленні та практичній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Долбишева Н. Г. Теоретико-методичні основи формування знань про фізичне здоров'я в системі фізичного виховання у старшокласників: Автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02 / Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України. — К., 2006. — 21 с.
2. Карпюк І. Формування знань студентів на заняттях фізичним вихованням // Спортивний вісник Придніпров'я. — Дніпропетровськ, 2004. — № 7. — С. 115–116.
3. Мацкевич Н. М. Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до роботи з фізичного виховання: Дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02 / Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки. — Луцьк, 2001. — 248 с.
4. Огниста К. М. Педагогічні умови формування фізичної культури першокласників: Дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02 / Тернопільський держ. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. — Тернопіль, 2003. — 263 с.

5. Степанко А. В. Фізичне виховання з методикою викладання (для студентів факультету підготовки вчителів початкових класів). Програма навчальної дисципліни. — Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2008. — 35 с.
6. Теория и методика физического воспитания: Учебник / Под ред. проф. Ю. Ф. Курашина. — М.: Советский спорт, 2003. — 464 с.

Тетяна ДОРОНІНА

ПРОБЛЕМА ГОТОВНОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ГЕНДЕРНОГО ПІДХОДУ У ПРАКТИКУ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ (З ДОСВІДУ РОБОТИ НА КУРСАХ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ)

Однією з актуальних проблем сучасної освіти є залучення гендерного компонента до навчально-виховного процесу. Але чи готові вчителі до реалізації гендерного підходу у практиці шкільного навчання? На основі проведеного дослідження автор стверджує недостатню гендерну компетентність шкільних учителів і робить висновок про те, що гендерну освіту необхідно починати не стільки з учнів, скільки з учителів загальноосвітніх шкіл.

Сьогодні гендерна тематика одна з найпопулярніших у вітчизняному науковому дискурсі. Філософія, історія, політологія, правознавство, економіка, психологія, соціологія, антропологія, філологія, педагогіка, — всі без винятку наукові галузі, до проблемного кола яких входить людина та суспільство, питання статі та культури, опинилися під пильним, інколи прискіпливим оком науковців-гендерологів.

Загальний погляд на «гендерні» публікації переконує в широкомасштабності досліджень, які проводяться науковцями соціально-гуманітарної спрямованості, та дозволяє стверджувати, що переважна кількість авторів тяжіє до жіночої тематики. Варто зауважити, що такий підхід був властивий ранній стадії розвитку наукової думки феміністичної спрямованості, яка нині перейшла до більш поміркованої та врівноваженої стадії — гендерні дослідження. Відтак останні все ще перебувають на стадії визначення своєї теоретичної основи та потребують детальної методологічної розробки в окремих наукових галузях, зокрема в педагогіці.

Педагогічному аспекту гендерних досліджень присвячені роботи багатьох науковців, які розглядають питання гендерної освіти по-різному. Так, історію жіночої освіти вивчають К. Кобченко, О. Мельник, О. Титова, К. Шевченко; жіноча освіта на Україні та в світі висвітлюється Г. Лактіоною, О. Трофимовською; можливості організації гендерної освіти в Україні і в країнах Східної та Західної Європи описують Т. Говорун, Л. Кобелянська, І. Лебединська, О. Луценко, О. Петровська, О. Слободянюк, С. Хрисанова, Н. Чухим; методологічні проблеми гендерної педагогіки окреслюють Л. Булатова, О. Каменська, В. Кравець, Н. Кутова, С. Риков, Л. Штильова; гендерне виховання та формування гендерної культури учнів і студентів досліджують С. Вихор, І. Іванова, О. Кізь, О. Кікінежді, О. Клименко, Т. Старченко, О. Стирко, І. Чичаєва, Л. Шустова; можливості використання гендерного підходу до викладання окремих навчальних дисциплін у школі та ВНЗ розкривають Л. Варфалві, І. Герасимова, М. Романовська, О. Севастеєнко, В. Суковата, О. Трубіна; гендерний аналіз шкільних підручників проводять Н. Городнова, Н. Козлова, М. Конюшкевич, Л. Попова, О. Ярська-Смирнова; дію прихованого навчального плану в освіті простежують Т. Барчунова, А. Смирнова, О. Слободянюк, О. Ярська-Смирнова; врахування статевої диференціації учнів та застосування статево-рольового підходу в освіті та вихованні аналізують О. Антипова, Г. Бреслав, Г. Виноградська, М. Владимірова, Л. Коченкова, А. Мудрик, Н. Полуактова, Р. Сабіров, Л. Смагіна, Б. Хасан.

Перелік авторів публікацій з гендерної педагогіки переконує: автори зосереджують свою увагу на окремих аспектах уведення гендерного компонента в освітній процес, полишаючи осторонь питання: хто на практиці повинен займатися цією роботою. Як само собою зрозуміле, вважають науковці, єдиним виконавцем «соціального замовлення» є вчителі. Але чи вони готові до цієї роботи?

Порівнюючи розходження між широтою наукових досліджень з гендерної педагогіки та ланками безперервної педагогічної освіти з пісковим годинником, Л. Штильова пише: «Співвідношення цих напрямків можна представити у вигляді асиметричного годинника з надзвичайно вузьким просвітом з'єднання. «Золотий пісок» гендерної кваліфікації,